

צער בעלי חיים בשבת

[מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב']

אמר רב יהודה אמר רב: בהמה שנפלה לאמת המים - מביא כרים
וכסתות ומניח תחתיה, ואם עלתה - עלתה.

מיתבי: בהמה שנפלה לאמת המים - עושה לה פרנסה במקומה בשביל
שלא תמות.

פרנסה - אין, כרים וכסתות - לא!

לא קשיא, הא - דאפשר בפרנסה, הא - דאי אפשר בפרנסה.

אפשר בפרנסה - אין, ואי לא - מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, והא
קא מבטל כלי מהיכנו!

סבר, מבטל כלי מהיכנו - דרבנן, צער בעלי חיים - דאורייתא, ואתי
דאורייתא ודחי דרבנן.

רש"י

צער בעלי חיים דאורייתא: שנאמר "עזוב תעזוב עמו", ואיכא מאן דדריש טעמא
דקרא משום צער בעלי חיים.

פירושי מילים:

מתיבי: מקשה

אין: כן

קשיא: קשה

והא קא: והרי זה

ואתי: ובאה

ודחי: ודוחה

1. כדי שנבין את הקטע שלפנינו, נברר לעצמנו כמה מושגים ודינים.
מוקצה: דבר שהיקצו אותו ("שמו אותו בצד") מפני שאין כוונה להשתמש בו בשבת או ביום טוב. בעלי חיים הם מוקצה בשבת.
איסור מוקצה: אסור לטלטל - (להזיז) דבר שהוא מוקצה. (גם בעלי חיים נכללים באיסור זה, אסור לטלטל אדם בשבת).
 לפניך קטע מספר "משנה תורה" לרמב"ם העוסק בנושא מוקצה בשבת: "אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך שהוא עושה בחול. ומפני מה נגעו באיסור זה? ... כדי שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה ולתקן כלים מפינה לפינה או מבית לבית ... שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר שיתעסק בו ונמצא שלא שבת ובטל הטעם שנאמר בתורה 'למען ינוח' (דברים ה', י"ד). ועוד, כשיבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור, אפשר שיתעסק בהן מעט ויבוא לידי מלאכה" [הלכות שבת פרק כ"ד הלכות י"ב-י"ג].
 כתוב את שני הטעמים שמביא הרמב"ם לאיסור טלטול מוקצה בשבת!

2. לפי דיני המוקצה אסור לגעת ולטפל בבעלי חיים בשבת, אולם יש מצווה נוספת בתורה והיא איסור צער בעלי חיים שכדי לקיים אותה מותר לעשות בשבת דברים רבים למענם.
 מצוות צער בעלי חיים כוללת:
 א. מעשים שאסור לעשות אותם, כמו לגרום צער לבעלי חיים (אסור למשל לזרוק אבן על חתול).
 ב. מעשים שחייבים לעשות אותם כדי למנוע צער מבעלי חיים. (כגון, יש להאכיל בעל חיים מבוית שמקבל בדרך כלל את מזונותיו מן האדם).
 מעשים אלה מותר לעשות גם בשבת וגם ביום טוב.
 * לפניך רשימת פעולות הקשורות בבעלי חיים. כתוב אלו מהן אסור לעשות בשבת, ואלו מותר לעשות משום צער בעלי חיים.

[1] לרכב - _____

[2] להוביל משא - _____

[3] להוציא פרה למרעה - _____

[4] להציל בהמה מטביעה - _____

3. קרא את דברי רב יהודה בשם רב וענה:

- א. מה קרה לבהמה?
- ב. מה מציע רב לעשות?
- ג. מדוע לא מציע רב להרים את הבהמה?
- ד. מה אפשר להבין מן המילים "ואם עלתה - עלתה"?

4. לאחר דברי רב יהודה בשם רב, מביאה הגמרא ברייתא.

- א. העתק את הברייתא!
- ב. פרש את המקרה המתואר בברייתא?
- ג. מה מציעה הברייתא לעשות? ומדוע?
- ד. מדוע אין הברייתא מציעה להרים את הבהמה?
- ה. מהם שני הדברים עליהם מסכים רב עם הברייתא?
- ו. במה שונים דברי רב מן הדברים הכתובים בברייתא?

5. "מיתיבי":

פירוש המילה מיתיבי הוא משיבים כלומר, מגיבים, מקשים.

א. מי האמורא שאת דבריו סותר המקור התנאי?

ב. מה היא הסתירה לכאורה?

השלם: האמורא אומר ש

בברייתא נאמר ש

6. התירוץ:

א. לפי התירוץ, באיזה מקרה העמידה הגמרא את דברי רב יהודה בשם רב?

ב. באיזה מקרה העמידה הגמרא את דברי הברייתא?

7. השלם את הטבלה!

השאלה על רב

הברייתא	רב יהודה בשם רב	
		הקושיא: דרך הטיפול בבהמה שנפלה לאמת המים.
		התירוץ:

8. הקושיא - ביטול כלי מהיכנו

כלי שמותר לטלטל אותו ולהשתמש בו בשבת, אסור לגרום לכך שהוא לא יהיה ראוי לשימוש בשבת ויהיה אסור לנגוע בו.
לדוגמא: אסור להרטיב בגדים בשבת עד כדי כך שאי אפשר יהיה ללבוש אותם.
א. מה היא הדוגמא לביטול כלי מהיכנו בקטע שלפנינו?
ב. מה בדברי רב סותר את הדין?

9. התירוץ:

בקטע מוזכרות שתי מצוות מדאורייתא: שמירת שבת וצער בעלי חיים. יש איסורים שהם מדאורייתא ואיסורים שהם מדרבנן, דהיינו, איסורים שקבעו חכמים כדי להרחיק את האדם מחילול שבת. איסור מוקצה ואיסור ביטול כלי מהיכנו שניהם איסורים מדרבנן.
א. איך מתרץ רב את הקושיא על דבריו?
ב. העתק את המילים שבהן אומרת הגמרא שלמצוות מן התורה יש משקל רב יותר מאשר למצוות שקבעו חכמים.

10. צער בעלי חיים מדאורייתא

"כִּי תִרְאֶה חֲמֹר שֶׁנֶּאֱרַךְ רֵבֶץ תַּחַת מַשְׂאוֹ וְחִדְלָתָּ מֵעֲזֹב לוֹ עֲזֹב תֵּעָזֵב עִמּוֹ" [שמות כ"ג, ה']. כיצד לומדים מפסוק זה דין צער בעלי חיים?

11. בגמרא נאמר: "אמר רב יהודה אמר רב: אסור לו לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר (דברים י"א, ט"ו): 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך' והדר (ואחר כך) 'ואכלת ושבעת'" [גיטין ס"ב עמוד א'].
א. מה הקשר בין תוכן קטע זה לבין תוכן הקטע שלמדנו?
ב. שים לב: מי אמר את שתי המימרות - זו שבמסכת גיטין וזו שלנו?

12. רומיא ותיובתא

בציור זה מודגמות שתי סתירות - האחת בין תנא אחד לתנא אחר והאחרת בין תנא לבין אמורא.

רשום את המילה "תיובתא" ליד הסתירה המתאימה לה, ואת המילה "רומיא" ליד הסתירה המתאימה לה!

